

Regionalny Program Operacyjny Województwa Świętokrzyskiego na lata 2014-2020

Stanowisko Organizacji Pozarządowych

Marta Wiśniewska

Projekt „Fundusze Europejskie dla zrównoważonego rozwoju - partycypacja społeczna w programowaniu przyszłego okresu budżetowego po 2013” współfinansowany przez Szwajcarię w ramach SZWAJCARSKIEGO PROGRAMU WSPÓŁPRACY Z NOWYMI KRAJAMI CZŁONKOWSKIMI UNII EUROPEJSKIEJ

Podstawa

Model partycypacyjny opierający się na:

- Analizach Regionalnego Program Operacyjny Województwa Świętokrzyskiego na lata 2007-2013, szczegółowego opisu priorytetów, sprawozdań rocznych, dokumentów konkursowych, list beneficjentów i in.
- Analizach dokumentów strategicznych powstających w procesie programowania funduszy na lata 2014-2020
 - projekt Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Świętokrzyskiego na lata 2014-2020 w wersji z października 2013 roku

projekt Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Świętokrzyskiego na lata 2014-2020 w wersji z marca 2014 roku (wersja 4.0)

Podstawa

Stanowisko

Aktualne potrzeby i wyzwania związane z efektywnym korzystaniem z zasobów naturalnych, przeciwdziałaniem utracie różnorodności biologicznej i zmianom klimatu oraz adaptacją do tych zmian.

Zagadnienia ogólne:

- Zrównoważony rozwój
- System oceny i wyboru projektów, wdrażanie RPO WŚ
- Monitorowanie i ewaluacja, system wskaźników

Wybrane obszary tematyczne:

- Efektywność energetyczna i OZE
- Ochrona różnorodności biologicznej
- Gospodarka wodno-ściekowa
- Gospodarka odpadami
- Zrównoważony transport (miejski, kolejowy, rowerowy)
- Edukacja ekologiczna
- Adaptacja do zmian klimatu a zasada zrównoważonego rozwoju

Organizacje pozarządowe i społeczeństwo obywatelskie jako beneficjenci RPO WŚ

Zagadnienia ogólne:

- **Zrównoważony rozwój**
- **System oceny i wyboru projektów, wdrażanie RPO WŚ**
- **Monitorowanie i ewaluacja, system wskaźników**

Wybrane obszary tematyczne:

- **Efektywność energetyczna i OZE**
- **Ochrona różnorodności biologicznej**
- Gospodarka wodno-ściekowa
- Gospodarka odpadami
- Zrównoważony transport (miejski, kolejowy, rowerowy)
- **Edukacja ekologiczna**
- **Adaptacja do zmian klimatu a zasada zrównoważonego rozwoju**

Organizacje pozarządowe i społeczeństwo obywatelskie jako beneficjenci RPO WŚ

RPO WŚ 2014-2020:

RPO WŚ wymienia wśród zasad horyzontalnych zasadę zrównoważonego rozwoju.

Jej horyzontalność rozumie jednak nie w kontekście wdrażania środków EFRR i EFS, ale „łączenia w sobie korzyści dla środowiska, gospodarki oraz społeczeństwa”. Tym samym, pomimo przytoczenia w dokumencie stosownej definicji, Program nie zakłada uwzględniania zasady zrównoważonego rozwoju przy realizacji celu głównego oraz celów szczegółowych.

RPO WŚ wskazuje na bezpośrednie wdrażanie zasady w 3 z 11 osi priorytetowych.

Rzeczywiste horyzontalne wdrożenie zasady zrównoważonego rozwoju wymaga:

- wprowadzenia do wszystkich osi priorytetowych określonych typów projektów tj. zawierających rozwiązania zapobiegające utracie różnorodności biologicznej i zmianom klimatu, adaptacyjne do tych zmian oraz inne prośrodowiskowe, ekoinnowacyjne rozwiązania, zawierające elementy edukacji ekologicznej,
- wprowadzenia kryteriów zrównoważonego rozwoju, kryteriów promujących rozwiązania prośrodowiskowe oraz kryteriów społecznej odpowiedzialności biznesu jako kryteriów wyboru projektów we wszystkich osiach priorytetowych i działaniach,

Rzeczywiste horyzontalne wdrożenie zasady zrównoważonego rozwoju wymaga:

- wprowadzenia dla wszystkich typów projektów kryteriów formalnych (dopuszczających) związanych z efektywnym wykorzystaniem zasobów naturalnych, w tym kryteriów związanych z efektywnością energetyczną,
- wprowadzenia dla wszystkich projektów związanych z inwestycjami infrastrukturalnymi kryterium nie degradowania środowiska i zobiektywizowanej punktowej metody rozliczenia oddziaływania inwestycji na środowisko,

Rzeczywiste horyzontalne wdrożenie zasady zrównoważonego rozwoju wymaga:

- zaplanowania adekwatnych do wyzwań środowiskowych alokacji środków na poszczególne osie priorytetowe, działania, typy projektów, przy czym w większym stopniu niż dotychczas należy zagwarantować stabilność alokacji,
- zaprojektowania wskaźników produktu i rezultatu, mierzących faktyczne wdrażanie zasady zrównoważonego rozwoju i społecznej odpowiedzialności biznesu na poziomie wszystkich osi priorytetowych, działań i poszczególnych przedsięwzięć,
- zbilansowania Programu i poszczególnych jego osi priorytetowych tak, by były co najmniej neutralne dla klimatu i różnorodności biologicznej.

System oceny i wyboru projektów, wdrażanie Programu

Stanowisko

Rekomendacje:

- Ograniczenie projektów wybieranych w trybie pozakonkursowym, co do ilości projektów i alokacji środków. Tryb pozakonkursowy powinien mieć zastosowanie jedynie w przypadku inwestycji celu publicznego, mających rzeczywisty charakter strategiczny czy systemowy dla całego regionu spełniające wszystkie kryteria formalne (dostępu) i merytoryczne. Jest to szczególnie istotne dla przejrzystości procesu wyboru beneficjentów. Program powinien wskazywać projekty strategiczne (poddawane konsultacjom społecznym, w ramach których upublicznia się również oceny oddziaływania na środowisko poszczególnych przedsięwzięć wskazanych do wsparcia ze środków EFRR i EFS w perspektywie 2014-2020);

System oceny i wyboru projektów, wdrażanie Programu

Stanowisko

Rekomendacje:

- Stosowanie oceny wniosków w oparciu o merytoryczne kryteria, przy jednoczesnym dostosowaniu zestawu kryteriów do celów poszczególnych działań i stosownych wyzwań środowiskowych oraz wyeliminowaniu kryteriów nakładających się oraz niepozwalających na ocenę zobiektywizowaną;
- Zobiektywizowanie oceny wniosków poprzez rezygnację z oceny eksperckiej i uzależnienie (powiązanie) punktacji przyznawanej w obrębie poszczególnych kryteriów od wartości odpowiednich wskaźników;

System oceny i wyboru projektów, wdrażanie Programu

Stanowisko

Rekomendacje:

- Wpisywanie się przedsięwzięć w zrównoważony rozwój regionu powinno być traktowane jako warunkowość (kryterium dopuszczające). We wszystkich działaniach należy wprowadzić kryteria promujące prośrodowiskowe rozwiązania, w tym (o ile to adekwatne) m.in. efektywność energetyczną, wykorzystanie odnawialnych źródeł energii, efektywne korzystanie z zasobów, łagodzenie i adaptację do zmian klimatu;
- Wyeliminowanie poprzez odpowiednią konstrukcję konkursów w ramach RPO WŚ konkurencji ze sobą, wobec tych samych kryteriów, projektów o skrajnie różnych typach;
- Wprowadzenie mechanizmu weryfikacji informacji podawanych przez beneficjenta na potrzeby oceny wniosków;

System oceny i wyboru projektów, wdrażanie Programu

Stanowisko

Rekomendacje:

- Należy stworzyć i wdrożyć mechanizm równomiernego i zgodnego z założeniami wydatkowania środków (ilość konkursów, czas od złożenia wniosku do podpisania umowy itp.) dla wszystkich działań we wszystkich osiach priorytetowych. Rzetelne, zobiektywizowane i otwarte na zewnętrznych uczestników (eksperti, partnerzy społeczni itp.) przeanalizowanie przyczyny zbyt wolnego wdrażania lub braku wdrażania projektów/działań w kontekście poszczególnych osi priorytetowych czy kategorii interwencji funduszy UE musi być podstawą do instytucjonalnych działań naprawczych. Rezygnacja z określonego typu projektów, czy zmiany w alokacjach, powinny być traktowane jako wyjście awaryjne;

System oceny i wyboru projektów, wdrażanie Programu

Stanowisko

Rekomendacje:

- Szersze, niż w aktualnej wersji Programu, zaplanowanie wykorzystania instrumentów finansowych. W wielu priorytetach inwestycyjnych, zwłaszcza tych skierowanych do przedsiębiorców, poprzez zwrotny charakter instrumentów, można zwiększyć ilość zaangażowanego kapitału prywatnego w stosunku do klasycznego systemu dotacyjnego. Skutkować to będzie zwiększeniem ilości realizowanych inwestycji, a przez to wpływa w większym stopniu na rozwój i gospodarkę regionu.

Monitoring, ewaluacja, wskaźniki, zmiany w dokumentach

Stanowisko

Rekomendacje:

- Zasada partnerstwa musi zostać wdrożona w trakcie uszczegółowiania i realizacji RPO WŚ. Należy umożliwić uczestnictwo w monitorowaniu i ewaluacji procesu wdrażania RPO – poprzez systematyczne publikowanie na stronach internetowych informacji dotyczących m.in. kolejnych wersji uszczegółowień RPO, ogłaszanych konkursów, kryteriów oceny projektów (i zmian w kryteriach wraz z uzasadnieniem), listy beneficjentów wraz z krótkim opisem projektów otrzymujących wsparcie oraz zmian w alokacjach. Wszystkie informacje przekazywane KM powinny być publicznie dostępne, a proces monitorowania i ewaluacji realnie otwarty na głos społeczeństwa. Rola partnerów społecznych i innych członków KM powinna być również wzmocniona w ramach PT (oś 11);

Monitoring, ewaluacja, wskaźniki, zmiany w dokumentach

Stanowisko

Rekomendacje:

- Należy wprowadzić mechanizm weryfikowania informacji podawanych przez beneficjenta na potrzeby oceny wdrażania Programu (zwłaszcza przy określaniu wskaźników efektu);
- Wskaźniki efektu muszą mierzyć zrównoważony rozwój województwa stymulowany wsparciem ze środków EFRR i EFS oraz ściśle wiązać się z celami regionalnego programu operacyjnego;
- Ewentualna rezygnacja z założonych w RPO WŚ wskaźników, czy zmiany ich wartości docelowych w zależności od zaawansowania wdrażania poszczególnych działań i osi jest nieuzasadniona – podważa bowiem ideę Programu, jako przemyślanej całości;

Monitoring, ewaluacja, wskaźniki, zmiany w dokumentach

Stanowisko

Rekomendacje:

- Należy wprowadzić mechanizm "konsultacji środowiskowych" na całym etapie programowania i realizacji RPO WŚ z udziałem partnerów społecznych oraz stosownych instytucji;
- RPO WŚ i dokumenty mu towarzyszące mogą podlegać zmianom jedynie w wyjątkowych sytuacjach. W przeciwnym razie zagrażać to będzie ich spójności, przejrzystości, ale przede wszystkim działać na szkodę beneficjentów i realizacji celów Programu;
- Każdorazowo zmianom w RPO towarzyszyć musi co najmniej analiza skutków społecznych i środowiskowych, a zmianom podejmowanym w wyniku przeglądu śródkresowego – strategiczna ocena oddziaływania na środowisko. Zmiany te powinny być również szeroko konsultowane.

Różnorodność biologiczna

RPO WŚ na lata 2007-2013 postrzegał jako barierę dla rozwoju gospodarczego regionu niedostateczne „wyposażenie w infrastrukturę turystyczną, co uniemożliwia efektywne wykorzystanie bogatych zasobów środowiska naturalnego (...) istniejących w regionie” nie pochyłając się nad koniecznością ochrony tych zasobów, przeciwdziałaniu utracie różnorodności biologicznej, ograniczaniu presji na środowisko poprzez stosowne ukierunkowanie rozwoju poszczególnych sektorów gospodarki itp. Środki EFRR wspierające ochronę przyrody w perspektywie finansowej 2007-2013 (ok. 0,8 mln euro) przeznaczone zostały głównie na dofinansowanie inwestycji infrastrukturalnych, związanych przede wszystkim z edukacją ekologiczną (ścieżki ekologiczne, ośrodki edukacji, izby przyrodniczo-leśne).

Postulaty dotyczące funduszy w okresie 2014-2020:

- Zabezpieczenie wdrażania RPO WŚ w obszarze ochrony przyrody m.in. poprzez staranne zaprojektowanie warunków tego wdrażania (kryteria wyboru projektów, zasady kwalifikowalności, sposób finansowania, beneficjenci) w oparciu o rozpoznanie potrzeb i uwarunkowań organizacyjnych potencjalnych beneficjentów;
- Brak istotnych nakładów w latach 2007-2013 muszą zrekompensować nakłady w okresie 2014-2020, w tym nakłady na projekty ochrony czynnej;

Postulaty dotyczące funduszy w okresie 2014-2020:

- Zaprogramowanie wsparcia dla ochrony przyrody w szerszym kontekście odzwierciedlającym zapisy priorytetu inwestycyjnego *6.4 ochrona i przywrócenie różnorodności biologicznej, ochrona i rekultywacja gleby oraz promowanie usług ekosystemowych, w tym programu Natura 2000 oraz zielonej infrastruktury;*
- Zaprogramowanie wsparcia dla ochrony czynnej zasobów przyrodniczych regionu (w powiązaniu z edukacją ekologiczną);
- Zaprojektowanie odpowiednich wskaźników efektu – odnoszących się do ilości stworzonych planów ochrony, ilości obszarów chronionych, na których wsparto działania z zakresu ochrony czynnej, długości zielonej infrastruktury, ilości przejść dla zwierząt czy przepławek dla ryb, itp..

Adaptacja do zmian klimatu

Jednym z celów szczegółowych osi priorytetowej 4: Dziedzictwo naturalne i kulturowe jest tworzenie systemów przeciwdziałania skutkom klęsk żywiołowych oraz usuwania następstw katastrof.

Cel ten nie odpowiada w pełni wyzwaniu (i jednemu z celów tematycznych funduszy UE), jakim jest adaptacja do zmian klimatu.

Próżno też poszukiwać innych osi priorytetowych, czy celów strategicznych, poprzez które RPO WŚ realizowałby kompleksową adaptację do zmian klimatu.

Program w aktualnej swej wersji ogranicza się jedynie do wskazania działań dotyczących „infrastruktury form małej retencji [budowa i modernizacja zbiorników wodnych] oraz wsparcia systemu ratowniczego w sytuacjach nagłego wystąpienia zjawisk katastrofalnych”.

Postulaty dotyczące funduszy w okresie 2014-2020:

- Postulujemy, aby w ramach przedsięwzięć ochrony przeciwpowodziowej, dostosowania do zmian klimatu i łagodzenia ich skutków ograniczyć się, w oparciu o mierzalne i weryfikowalne kryteria, do faktycznego zarządzania ryzykiem powodziowym i ograniczania go, kładąc nacisk na kompleksowe rozwiązania w skali zlewni, a także działania adaptacyjne w oparciu o funkcje ekosystemów na obszarach zagrożonych, z uwzględnieniem przydatności stosowanych rozwiązań w okresie suszy;

Postulaty dotyczące funduszy w okresie 2014-2020:

- Należy przewidzieć wsparcie dla renaturyzacji cieków wodnych, renaturyzacji i ochrony terenów zalewowych i obszarów podmokłych, zwiększania rozstawy wałów, budowy polderów na zawałach czy zbiorników suchych. Zarządzanie ryzykiem powodziowym (i ograniczanie skutków suszy) musi uwzględniać również zagospodarowanie wód opadowych na terenach zamieszkałych. Należy dopuścić wsparcie dla modernizacji funkcjonujących systemów melioracji, tak by mogły pełnić funkcje nawadniające – wykorzystywać w okresie suszy zmagazynowaną wodę. W ramach przeciwdziałania suszy należy rozważyć budowę podziemnych zbiorników retencyjnych, niepodatnych na parowanie;

Postulaty dotyczące funduszy w okresie 2014-2020:

- Organizacje pozarządowe apelują, by wszystkie inwestycje infrastrukturalne RPO WŚ, w tym transportowe, były odporne na zmiany klimatu, zwłaszcza w kontekście wezbrań i zjawisk związanych z deszczami nawalnymi (poprzez odpowiednią lokalizację i zastosowanie rozwiązań technicznych i technologicznych), i nie generowały ryzyka wystąpienia podtopień i wezbrań (ograniczanie powierzchni nieprzepuszczalnych, wyposażenie w obiekty magazynujące wodę).

Podsumowanie

Prace nad kształtem RPO WŚ, w tym uszczegółowieniami i kryteriami wyboru projektów powinny prowadzić do tego, by na wszystkich poziomach wdrażania Programu traktować horyzontalnie, w dostrzegalnym wymiarze, zasadę zrównoważonego rozwoju.

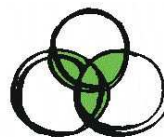
Muszą adekwatnie adresować efektywne korzystanie z zasobów naturalnych, dążenie do gospodarki niskoemisyjnej (przeciwdziałanie zmianom klimatu), adaptację do zmian klimatu i ochronę różnorodności biologicznej.

Dziękujemy za uwagę

Projekt współfinansowany przez Szwajcarię w ramach SZWAJCARSKIEGO PROGRAMU
WSPÓŁPRACY Z NOWYMI KRAJAMI CZŁONKOWSKIMI UNII EUROPEJSKIEJ

Związek Stowarzyszeń Polska Zielona Sieć, ul. Sławkowska 12, 31-014 Kraków

Polska Zielona Sieć